

DEZENFLASYON SÜRECİNİN MALİ PİYASALARA ETKİLERİ

Yrd.Doç.Dr. Nurullah KAYA*

ÖZET

Ülkemiz, son iki yıldır uygulanan sıkı para politikaları sonucu enflasyondaki düşüşü sağlamıştır. Bu sürecin, piyasalara olduğu gibi, faiz gelirleriyle sürekliliklerini sağlayan mali piyasalara da etkileri söz konusudur. Dezenflasyon süreci, mali piyasaların daha sağlıklı yapıya kavuşması ve gelirlerini maksimum düzeye çıkarmaları için yaşanan istikrar ortamını iyi değerlendirip müşteri portföyünü zenginleştirmek, maliyetleri minimize etmek, sermayeyi güçlendirmek gibi, yeni stratejiler geliştirmelerini gerekli kılmaktadır. Mali piyasalarda yaşanan rekabet, bankaları riskleri doğru hesaplamaya, kaynakları verimli kullanmaya yönlendirecektir.

Anahtar Kelimeler: Enflasyon, Faiz, Banka, Kar

EFFECTS TO FINANCIAL MARKETS OF THE DISINFLATION PROCESS

ABSTRACT

Turkey was able to reduce the inflation for two years because of successful money politics. The process has affected the financial markets as affected the other markets. Because of the disinflation process, the financial markets have to increase their customer portfolio, to minimize the costs, to powered the capital structure, etc. Banks have to calculate the risks, to use productively the sources because of the competition.

Key Words: Inflation, Interest, Bank, Profit

* Atatürk Üniversitesi Bayburt Meslek Yüksekokulu Öğretim Üyesi
e-mail: nurullahkaya5@hotmail.com

1. GİRİŞ

Ülkemiz, enflasyonla gerektiği gibi mücadele edemediğinden bu olgu, yıllardır gerek iş çevrelerini gerekse kamuyu dolayısıyla, ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir. Finansal kriz döneminde alınan tedbirler sonucunda, son yıllarda görülen siyasi istikrar ve kararlı para politikaları ekonomiye de istikrar getirmiş ve nihayet enflasyonda tek rakamlı haneyi görmek mümkün olmuştur. Enflasyonun düşüşü, faiz indirimini gerekli kıldığından, doğal olarak daha çok faiz gelirleriyle devamlılığını sağlayan bankaların mali yapılarını da çeşitli yönlerden etkilemiştir. Bu çalışmada, etkilere teorik bazda yer verilmiştir.

1.1. Enflasyon Tanımı ve Ülke Ekonomisine Etkileri

Enflasyon kısaca tüketicilerin alım gücündeki azalma olarak tanımlanabilir. Enflasyonu, talep ve maliyet enflasyonu olarak ikiye ayırmak mümkündür. Talep enflasyonu, para bolluğundan dolayı daha fazla mal ve hizmet talep edilmesine ve fiyatların artmasına yol açan olaydır. Harcamalar ve ihracat toplamının üretim ve ithalat tutarını aşması, talep enflasyonu meydana getirir. Bu çeşit enflasyon moneter (parasal) karakterli olabilir veya olmayabilir. Para ve kredi hacminin genişlemesi harcamalarda artışa ve fiyatlarda pahalılığa sebep olmuşsa, talep enflasyonu moneter karakterlidir¹.

Maliyet enflasyonu ise, üretilen mal ve hizmetlerin maliyetinin sürekli artmasıdır. Emek, sermaye ve tabii kaynaklar gibi üretim faktörleri, üretilen mal ve hizmetlerin gerçek maliyetini oluşturur. Dolayısıyla bunların piyasa fiyatları

nın artması, kaçınılmaz olarak maliyetlerin artmasını gerektirir². Ülkemizde yaşanan enflasyon, girdi maliyetlerinin yüksek oluşu nedeniyle maliyet enflasyonudur.

Yüksek enflasyon dönemlerinde ekonomik birimler, fiyat değişimlerine karşı duyarlılıklarını kaybederler. Enflasyon ayrıca bir yandan borçlanma maliyetini arttırarak diğer yandan birikimlerin verimsiz alanlara kanalize edilmesi sonucu, yatırımları olumsuz olarak etkilemekte ve ülkenin rekabet gücünü zayıflatmaktadır. Enflasyonun en önemli maliyeti ise, ekonomideki belirsizliği arttırarak bireylerin sağlıklı yatırım ve üretim kararlarını almalarını etkilemesi ve uzun vadeli plan yapmaktan kaçınmalarını neden olmasıdır. İşte fiyat istikrarı kavramı bu noktada kendini göstermektedir. Çünkü fiyat istikrarı bir ekonomide bireylerin yatırım tüketim ve tasarruf kararlarında dikkate almaya gerek duymadıkları ölçüde düşük bir enflasyonun yaşandığı ortamı ifade etmektedir.

1.2. Enflasyon Faiz İlişkisi

Faiz, kullanılan kredi için (vergi, fon ve diğer masraflar hariç) müşteri tarafından bankaya ödenen kredi kullanma maliyetidir. Gerek reel faiz, gerekse nominal faiz ilgi duyanlar ve karar alıcılar için önemli olmakla birlikte, enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde öne çıkan faiz türü daha çok nominal faizdir. Nominal faiz, yatırılan paranın büyüme tutarındır. Bununla birlikte dezenflasyon dönemlerinde ise reel faize odaklanıldığı görülmektedir. Reel faiz ise, bir yatırımın satın alma gücündeki artış olarak tanımlanmaktadır³.

Bilindiği üzere, enflasyon ve faiz arasında doğ-

1 Vikipedi Özgür Ansiklopedi, tr.wikipedia.org/wiki

2 Vikipedi Özgür Ansiklopedi, tr.wikipedia.org/wiki

3 BRALEY A. RICHARD, MYERS C. STEWART, MARCUS J. ALAN; İşletme Finansının Temelleri, Literatür Yayıncılık, Ekim 2001, İstanbul, s. 98

rudan bir ilişki mevcuttur. Enflasyon dönemlerinde enflasyon oranına paralel olarak nominal faiz oranlarının da artış gösterdiği görülmektedir. Bu artış, genelde enflasyon oranının birkaç puan üzerinde seyretmektedir. Bu durum enflasyonun yüksek seyrettiği dönemlerde, özellikle 2003 yılına kadar ülkemizde, faiz olgusunun, gerek özel ve tüzel kişilerin, gerekse bankacılık sektöründe nominal kârın en önemli kalemini oluşturduğu görülmekteydi. Burada özel ve tüzel kişiler işletmeler olarak kabul edilirse, o dönemlerde faize yatırım yapan işletmelerin gelir tablolarında faaliyet dışı gelirlerin (faizin) faaliyet sonucu oluşan gelirlerden daha fazla olduğu görülecektir.

1.3. İşletmeler Açısından Faiz

Yüksek enflasyon dönemlerinde yatırım yapmak, işletmeler için pek cazip bir karar değildir. Çünkü, enflasyonist dönemlerde belirsizlik had safhadadır. Bu dönemlerde maliyet enflasyonu piyasaya hakim olduğu için hammadde bir önceki partiden daha pahalı alınacak, işçi sendikaları çalışanların haklarını gözetmek amacıyla sık sık zam talebinde bulunacak, üretilen mallar, halkın alım gücü düşük olduğunda istenilen düzeylerde satılamayacak, işletmelerin faaliyet kârları, (zahiri kârlar hariç) oldukça düşük seyredecek, işletmenin elinde kalan stoklar ülke ekonomisine kambur olarak yüklenecektir. Bu ve buna benzer olumsuzluklar, işletmeleri hammadde alımı, işçi istihdamı ve mamul ile kısacası üretim ile, meşgul etmeyecek daha risksiz gelir getiren yatırımlara yönlendirmiştir. Bu yatırımlar da yüksek enflasyona paralel seyreden faize yatırımdır. İşletmeler, ya tahvil, bono veya vadeli mevduat hesaplarına nakitlerini yatırarak faaliyet dışı gelirlerini artırma yolunu tercih etmişlerdir. Bu kısır döngü, üretim için yapılacak yatırımların azalmasına, işsizliğin artmasına ve

enflasyonun yüksek düzeylerde gerçekleşmesine neden olmaktadır.

Enflasyonun neden olduğu sorunlar farklı olmakla birlikte, onunla mücadele programları ülkeden ülkeye değişmektedir. 2003 yılından itibaren enflasyonda yaşanan bir düşüş söz konusudur. Bu düşüşün ülke ekonomisine çeşitli yönlerden olumlu etkileri mevcuttur. Burada konumuz gereği mali piyasalara etkileri ele alınacaktır.

1.4. Bankalar Açısından Faiz

Yüksek enflasyon dönemlerinde işletmelerin risksiz gelir olarak faize yönelmeleri, bankalarda mevduat tutarlarının artışına neden olmaktadır. Bankalar, topladıkları bu mevduatları ya tahvil, bono alımı veya kredi talebinde bulunanlara tasarruf mevduatından daha yüksek bir faiz oranı ile vermektedirler. Bankalar, repo işlemlerini de bu dönemlerde artırmışlardır.

Bunun yanında, enflasyonist sürecin bankacılık sistemi üzerinde diğer bir etkisi de banka ve şube sayılarının artması, ayrıca şubeleşme düzeyinin yükselmesi, (şubelerin coğrafi olarak daha geniş bir alanı kapsaması) olmuştur.

Bu olumlu etkilerin yanında, ekonomik istikrarsızlık ve kronik enflasyon dönemlerinde, sektörü olumsuz etkileyen sorunlarda mevcuttur. Bunlardan ilki, problemlili kredilerin artmasıdır⁴. Özellikle artan faiz yükü, banka alacaklarının tahsilini sınırlandırıcı bir etki oluşturmaktadır. Vadesinde ödenmeyen alacaklar banka kaynaklarının akışkanlığını azalttığı gibi, kaynak maliyetinin artması sonucunu da doğurmaktadır.

Bir diğer olumsuzluk ise, yüksek oranlı enflasyon dönemlerinde bankaların nominal olarak artmış görünen kârlarının, reel olarak azalması ve bunun sonucunda özkaynakların reel büyük-

4 PARASIZ İLKER. Para Banka ve Finansal Piyasalar, Ezgi Kitabevi Yayınları, 7. Baskı, Ocak, 2000, s. 126

lüğü düşmesidir. Örneğin, enflasyon oranının % 80 olduğu dönemde, nominal faiz oranı % 90 ise, % 90 gibi görünen nominal faiz kârın reel olarak değeri;

Reel Kâr = Nominal Kâr - Enflasyon Oranı = 90-80 = % 10 dur

Görüldüğü üzere yüksek enflasyon dönemlerinde reel kâr düşük oranlarda seyretmektedir.

Ayrıca bu olumsuz makroekonomik şartlar, bankaların kaynak maliyetlerini ve diğer işletme giderlerini arttırmakta, bu etki sonucunda artan kredi faizleri ise, özellikle piyasaya yönelik düşük riskli plasman imkanlarını daraltmaktadır.⁵ Bir başka olumsuzluk ise, enflasyonist sürecin bankacılık ürünlerinin çeşitlenmesini engellemesi olarak belirtilmektedir.⁶

1.5. Dezenflasyon Sürecinde Mali Piyasalar

Türkiye’de mali sistem dendiği zaman büyük ölçüde bankacılık sistemi akla gelmektedir. Gerçekte mali sistem içerisinde bankacılık sisteminin payı ve rolü çok büyüktür.

Dezenflasyon sürecinde yaşanan faiz indirimleri, tasarruf eğilimini düşürür ve tüketimi cazip hale getirir. Ama ülkemizde asıl etki tasarruf eğilimindeki düşüşten ziyade, 2001 yılında yaşanan kriz sonrasında ertelenen tüketimin önemli bir kısmının cazip hale gelen faizlerden yararlanılarak yani tüketici kredileri ile sağlanan finansman ile gerçekleştirilmesine dayanmaktadır. Bunun yanı sıra Türk Lirasında gerçekleşen değer artışı ile ithalatın da cazip hale gelmesi, faizlerdeki düşme nedeniyle sermaye kazançlarındaki azalma tüketimin canlanmasına etki etmiştir. Tüketici kredilerinde 2003 yılının ortala-

rından itibaren artış oranı oldukça hızlanmıştır. Benzer şekilde özel sektöre verilen kredilerde de önemli bir artış gerçekleşmektedir.

Bu durum yani kredi hacmindeki hızlı artış dezenflasyon programlarının bankacılık sistemi üzerindeki tipik etkilerinden birisidir.⁷ Kredi hacminde yaşanan bu gelişme ister istemez bankaların tahsili gecikmiş alacaklarında da bir artış olması sorununu akla getirecektir. Bu nedenle bankaların kredi taleplerini değerlendirme mekanizmalarını iyileştirmeleri gerekmektedir.

Dezenflasyon sürecinde bankacılık sisteminde beklenen diğer önemli gelişmeler ise, menkul değerler cüzdanında yaşanması beklenen azalma ve faiz dışı gelirlerin önemindeki artış olacaktır.⁸ Bunlar aslında sadece dezenflasyon sürecine ilişkin değil aynı zamanda fiyat istikrarının sağlandığı ortamda da geçerli iki özelliktir.

Uygulanan programın amaçlarına ulaşması durumunda bankacılık sisteminin en önemli yatırım alanlarından birini oluşturan kamu borçlanma senetlerinin aktiflerindeki ağırlığının azalması kaçınılmaz bir gelişme olacaktır. Bu yatırım alternatifi bankaların fazla riske katlanmadan yüksek getiri elde edebildikleri önemli bir kalemi oluşturduğundan dolayı bankacılık sistemi üzerindeki etkilerinin de önemli olacağı söylenebilir.

Faiz dışı gelirler, enflasyonun yüksek olduğu, kamu borçlanma ihtiyacının süreklilik gösterdiği ve kamu finansmanının özellikle bankacılık sistemi kullanılarak mali piyasalardan karşılandığı bir ortamda önem taşımayacaktır. Ancak enflasyonun ve buna bağlı olarak faizlerin düş-

5 Parasız, a.g.e., s. 125

6 BABUŞÇU, Ş., KÖKSAL, O., ÜNSÜN, A., YAZICI, Z., Dezenflasyon Sürecinin Bankalara Etkisi ve Bu Etkilenmeyi Olumluya Çevirmek Amacıyla Bankalarca Alınması Gereken Tedbirler, “Vefa Cemal Sezer Bankacılık Yarışması Ödül Kazanan Eserler”, **Akdemet Yayını**, 2000, s. 23, 25, 27, 33

7 İNAN EMRE ALPAN, “Banka Etkinliğinin Ölçülmesi ve Düşük Enflasyon Sürecinde Bankacılıkta Etkinlik”, **Bankacılar Dergisi**, sayı 34, 2000, s. 15

8 İnan, a.g.m., s. 16

tüğü, kamu borçlanma ihtiyacının gün geçtikçe azaldığı bir ortamda bu gelir kalemi bankaların performanslarının temel belirleyicilerinden biri olacaktır. Dezenflasyon sürecinde, faiz dışı gelirlere önem veren bankaların etkinliklerini koruyabilmeleri mümkündür.⁹

Dezenflasyon süreci, ülkemizde bankalar açısından çok da kolay olmayan bir süreçtir. Temel zorluk, yıllardır alışılmış bankacılık anlayışının değişmesi gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Ancak, fiyat istikrarının sağlandığı bir ortamda yaşamak bankacılık anlayışında daha temelli bir dönüşüm gerektirdiğinden dolayı daha da zorlu olacaktır.

Bankaları bekleyen gelişmeler ve değişimler tam bir kesinlikle ortaya konulmamasına bile, varolacak ortama ilişkin beklentiler maddeler halinde aşağıda verilmektedir. Fiyat istikrarının sağlandığı bir ortamda azalan belirsizlik ile birlikte reel sektörün kredi taleplerinde bir artış olması beklenmektedir. Reel sektörün kredi taleplerinin değerlendirilmesi konusunda bankaların kendilerine has ve özellikli projeler üretmeleri gerekecektir.

Kredi taleplerinin değerlendirilmesi sadece şirket bilançoları ve gelir tabloları üzerinden yapılamaz hale gelecektir. İç ve küresel piyasalardaki eğilimlerin ve gelişmelerin anlık takibi kredi taleplerinin değerlendirilmesinde önem kazandıracaktır. Bu nedenle bankacılıkta veri toplama ve işlemenin önemi artacaktır. Kredi pazarlaması kavramı içerik değiştirecek, müşteri memnuniyeti bankacılık sisteminde daha da ön plana çıkacaktır.¹⁰

Enflasyon ortamında yaşayan diğer bir çok sektörde olduğu gibi bankacılık sisteminde de maliyet yönetimi ikinci planda kalmaktadır. Temel hedef kârlılık olarak algılanmakta, kârlılık yük seldikçe maliyet dikkate alınmamaktadır. Enflasyonun ve buna bağlı olarak faiz marjlarındaki azalmanın etkisi ile bankacılık sisteminde maliyet yönetimi ön plana çıkacaktır.¹¹

Maliyet yönetiminin artan önemi ile ölçek ekonomileri değer kazanacak, bunun sonucunda bankacılık sisteminde birleşmeler olabilecektir. Ekonominin bütününde sağlanacak istikrar ile yerel bankaların uluslararası ortak arama çabalarının da artması beklenebilecektir. Nominal kâr marjlarında yaşanacak düşüş nedeniyle bankaların yeni hedef kitlelerin peşine düşmeleri söz konusudur.¹² Öyle ki, bu süreçte bankalar, kârlarını maksimize etmek için müşteri portföyünü zenginleştirmeye dönük politikalar üretmeye ve yürütmeye başlamışlardır. Örneğin, bazı bankaların özellikle büyük şehirlerde çeşitli noktalarda stantlar açmak suretiyle kredi kartı kullanıcılarını artırma yoluna gitmeleri, yine çok sayıda personeli bulunan kamu kurumlarının maaşlarını kendi bankalarından almaları için kamu kurumlarına banka yönetimleri tarafından verilen promosyonlar bu çalışmalara bir örnek olarak gösterilebilirler.

Bu noktada bankacılık sistemine yapılacak en önemli uyarılardan biri, faiz gelir ve giderleri arasındaki farkın azalmasının daha fazla risk alarak önlenemeyeceğidir.¹³ Risk almak konusunda bankaların yeni dönemde daha tutucu davranmaları, her şeye rağmen daha fazla risk almak isteyen bankaların ise sermayelerini güçlendirmesi gerekmektedir.¹⁴

9 KARACABEY, ARGUN; Düşen Enflasyon Ortamında Yaşamak, Ankara Sanayi Odası Yayını, Yayın No: 53, Mart 2004, s. 35, 36, 37

10 Karacabey, a.g.e., s. 37

11 Karacabey, a.g.e., s. 37

12 TÜRKÖĞLU, FARUK, Enflasyon Sonrası Hayat, <http://www.ekorehber.com>, 12.1.2004

13 KUMCU, ERCAN "Düşük Enflasyonda Bankacılara Tavsiyeler", Hürriyet Gazetesi, 21/01/2004

14 Kumcu, a.g.m.,

Mali sistemin bir diğer önemli bileşeni olan sermaye piyasasında da fiyat istikrarının sağlandığı ortamda bugüne kıyasla farklılıklar olacağını beklemek gerekir. Öncelikle 80’li yılların ortalarından bu yana mali sistemin ve piyasaların üzerindeki en önemli baskıyı oluşturan kamu borçlarının finansmanına ilişkin sorunun halledilebilmesi durumunda özel sektörün tekrar tahvil piyasasına yönelmesi sağlanabilecektir.

Enflasyonist dönemlerde borçla finansman uygun bir politika olmakla birlikte, fiyat istikrarının sağlandığı bir ortamda özsermaye ile finansmanın ön plana çıkması beklenecektir. Bunlara bağlı olarak şirketlerin yeni yatırımlara girişmeleri durumunda, hisse senedi ihracına olan taleplerinin artması beklenecektir. Bu konuda yapılan bazı araştırmalar ülkemizde işletmelerin mali yapıları bozulduğu zaman hisse senedi ihracına gitmediklerini, bir başka deyişle buna çok fazla meyilli olmadıklarını göstermektedir. Bu anlayışın da bu ihtiyaçla birlikte değişmesi beklenebilecektir. İstikrar ortamının sermaye piyasasına da yansımaları beklenecek, piyasanın oynaklığı azalacaktır.¹⁵

Fiyat istikrarının sağlanması, yüksek enflasyon nedeniyle bugüne kadar gündeme gelmeyen, “mortgage” sisteminin uygulamaya geçirilmesi ve konut yatırımlarının tekrar canlanmasına katkıda bulunabilecektir. Bu gelişme bir taraftan mali piyasalara düşük enflasyon ortamına uygun ve yeni bir enstrüman kazandırırken, diğer taraftan ekonominin önemli bir bileşeni olan inşaat sektöründe de canlanmaya neden olabilecektir. Beklenmedik getirilerin ortadan kalkması yada azalması, özellikle kurumsal yatırımcıla

rın ve bazı büyük ölçekli bireysel yatırımcıların yatırımlarını diğer gelişen piyasalara yönlendirmelerine neden olabilecektir.¹⁶

Buna karşılık bir diğer muhtemel senaryo ise, reel faizlerin, fiyat istikrarına rağmen diğer gelişen piyasaların üstünde kalması, istikrarlı ve güçlü bir ekonomiye sahip olmamız nedeniyle ülkemize kurumsal yatırımcıların ilgisinin artarak devam etmesidir. Buna karşılık, enflasyon sorununun ortadan kalkması ile uzun vadeli düşünme ve plan yapma imkanına sahip olan ve hatta bunu alışkanlık haline getiren bireylerin bir süre sonra bireysel emeklilik sistemine ilgilerinin daha fazla olması beklenebilir. Bu imkan iyi değerlendirilebilirse, kamunun sermaye piyasasından çekilmesi ile meydana çıkan boşluğu, bu fonlarla doldurulması sağlanabilecektir. Bu amaçla fonlarda biriken tasarrufların reel sektöre doğrudan aktarılmasını da sağlayabilecek düzenlemelerin yapılması gerekecektir.

Düşük enflasyon sürecinden bankacılık sektörünün nasıl etkilenebileceğine dair beklenen gelişmelerle ilgili, kısıtlı da olsa yapılmış çalışmalar mevcuttur. Bununla beraber, bu çalışmaların büyük kısmı son yıllarda uygulanmış olan dezenflasyon programından önce veya program sırasında yapılmış çalışmalardır. Dolayısıyla bu çalışmalarda zikredilen ve aşağıda ele alınmış olan beklentiler ve öngörüler başka bir ekonomik - finansal yapı için düşünülmüştür. Çalışmalarda çok farklı öngörüler dile getirilmiştir. Bununla beraber, özellikle dört unsur ön plana çıkmakta, çalışmaların çoğunda bu dört unsurun ortak olduğu görülmektedir.¹⁷

15 Karacabey, a.g.e., s. 37

16 Karacabey, a.g.e., s. 37

17 İNAN, ALPAN, EMRE; Dezenflasyon Süreci ve Düşük Enflasyon Ortamı: Türkiye’de Makro Ekonomi ve Bankacılık Üzerine Etkileri, **Bankacılık Dergisi**, sayı 50, 2004, s. 44

1.5.1. Vadesiz Mevduatlardaki Azalma

Bu argüman en sık dile getirilen, üzerinde en çok anlaşma sağlanmış etkilerden biri olarak ortaya çıkar. Enflasyon oranındaki gerileme paralelinde bankaların vadesiz mevduatlardan elde ettikleri gelirden bir azalma olacağı, çünkü enflasyondaki gerilemenin paranın zaman değerini de düşüreceği için, vadesiz mevduattan sağlanan avantajların daralacağı ifade edilmiştir.¹⁸ Ayrıca, vadesiz mevduatın bankalar açısından cazibesini yitirmesi sonucu toplam vadesiz mevduatta azalış olacağı da şüphesizdir.¹⁹

1.5.2. Faiz İndirimlerinden Sağlanan Kazanç

Enflasyonun gerilediği bir süreçte, nominal faiz hadleri de enflasyondaki gerilemeye uygun bir şekilde gerileyecektir. Böyle bir durumda, yani faiz hadlerinin gerilediği bir süreçte, eğer bankaların aktiflerinin ortalama vadesi, pasiflerinin ortalama vadesinden daha uzunsa bankalar ekstra kâr sağlayacaklardır.²⁰ Bu beklentinin zaman içerisinde gerçekleştiği de görülmektedir. Şöyle ki, 2004 ağustos ayı ile 2005 ağustos ayları arasındaki yıllık enflasyon oranı yaklaşık % 8 olmasına rağmen, faiz oranı %16 ise, % 16 gibi görünen nominal faiz oranı, reel olarak;

Reel Faiz = Nominal Faiz Oranı – Enflasyon Oranı

Reel Faiz = 16 – 8 = 8 yani enflasyon oranı ile reel kâr arasındaki farkın % 100 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Bir başka ifade ile, dezenflasyon sürecinde ban-

kaların reel gelirlerinde oldukça büyük artışlar söz konusu olmaktadır.

1.5.3. Alınan Komisyonların Ön Plana Çıkması

Enflasyonist dönemlerde ülkelerin uygulayacakları istikrar programlarının başarıya ulaşması halinde, yüksek düzeydeki kamu borçlanmasının azalacağı ve enflasyonun düşeceği bir gerçektir. Ülkemiz bu iki unsuru beraber uygulayarak yüksek enflasyon ve faizi aşağıya çekmeyi başarmıştır.

Bunun sonucu olarak, yüksek faiz marjlarının daralacağı ve açık pozisyonlardan elde edilen gelirlerin azalacağı öngörüsü kuvvet kazanmaktadır. Böylece bankalar, faiz dışı gelirlerine (başta hizmet komisyonları olmak üzere) daha çok yöneleceklerdir.²¹ Benzer şekilde bir görüşte, bankaların açık pozisyonlardan elde ettikleri kazançları kaybedecekleri, bu kayıplarını da artan finansal aracılık hizmetleriyle dengeleyeceklerini öngörmüştür.²² Ayrıca, faiz marjlarındaki daralmanın bankaların nominal faiz gelirlerini düşüreceği ve bu nedenle faiz dışı gelirlerinin önemini artıracığı ifade edilmektedir.²³

1.5.4. Kredi Talebinde Artış

Bu argüman, öncelikle enflasyondaki gerilemenin ekonomide belirsizliği azaltacağını, ekonomik birimlerin önlerini daha iyi görebileceklerini varsayar. Belirsizliğin azalması ise kredi talebini ve ekonominin parasallaşma düzeyini artırır.²⁴ Ayrıca, bu kredi patlamasının ekonomi için

18 VAN RİJKEGMEN, C., “Enflasyonun Düşmesinden Türk Bankaları Zarar Görür mü?”, **İMKB Dergisi 1999/2**, s. 4

19 Babuşçu, Köksal, Ünsün, Yazıcı, a.g.m., s. 56

20 Van Rijkeghem, a.g.m., s. 6

21 ALPER, C. E., BERUMENT, H. ve MALATYALI, K. “The Impact of a Disinflation Program on the Structure of the Turkish Banking Sector: Evidence from 1988-1999”, **Inflation and Disinflation In Turkey**, Ashgate Publishing, 2002, s. 179- 180

22 Van Rijkeghem, a.g.m., s. 3

23 Babuşçu ve diğerleri, a.g.m., s. 59

24 İNAN, E. A, “Dezenflasyon Programının Türk Bankacılık Sistemine Olası Etkileri”, **Bankacılar Dergisi**, 2000, s. 15

bir risk oluşturduğu ve bu probleme karşı önlem alınması da gerekmektedir.²⁵ Yine, enflasyonun gerilemesi paralelinde ekonomide belirsizliğin azalacağı, bunun da kredi hacminin artışı ve kredi vadelerinin uzamasına yol açacağı söz konusu olmaktadır.²⁶ Bir başka yaklaşım da kredilerin toplam aktifler içindeki payının artacağı, ayrıca kredilerin geri dönmeme riskinin azalması ve özel sektörün kredi talebinin artışının bir bütün olarak kredi kullanımını artıracığı yönündedir.²⁷

Bankacılık sektöründe bir başka gelir kalemi de, dezenflasyon sürecinin yaşandığı günümüzde, enflasyon oranının % 8 lere inmesine rağmen, kredi kartı faizlerinin aylık % 5.6 (yıllık % 67.2 yaklaşık 9 katlık bir fark söz konusudur.) gibi çok yüksek oranlarda seyretmesi de bankacılık sektörünün ayrı bir getirisi olarak görülmektedir.

Bu görüşlerin yanında, sektörde konsolidasyon olacağı, küçük ölçekli bankaların maliyet dezavantajlarını daha net hissedeceği ve kapanacağı / birleşeceği, yabancı bankaların birleşme/satın alma yoluyla paylarının artacağı, itibarlı firmaların banka kredisi yerine bono veya banka garantili bono çıkararak finansman sağlayacağı ve bu nedenle bankaların daha çok küçük ve orta ölçekli işletmelere yöneleceği öngörüsü de mevcuttur.²⁸

Bunlara ilave olarak, Özkaynak yetersizliğinin belirginleşmesi, kârlılıkta azalma, yabancı para kaynağın avantajının azalması, aktif ve pasiflerin vadelerinin daha uyumlu hale gelmesi, mali

yapısı zayıf bankaların süreçten olumsuz etkilenmesi, rekabetin, risk yönetiminin ve yabancı bankaların sistemdeki payının artışı gibi öngörüler de söz konusudur.²⁹

Ayrıca, Türk bankacılık sisteminin performansının hem enflasyona, hem de enflasyon belirsizliğine bağlı olduğu, dolayısıyla, hem makro ekonomik istikrarsızlık, hem de enflasyon ve enflasyon belirsizliğini gidermek mümkün olursa, sistemin performansı iyileşebilecektir.³⁰

Bütün bu öngörüler gerçekleşse bile, daha fazla kredi sağlanması daha fazla risk almak anlamına geleceğinden, bu risk alma davranışını destekleyecek olan bir özkaynak artışına ihtiyaç vardır.³¹

Faizlerin düşmesiyle bankaların nominal kârlılığında bir azalma söz konusu olmakla birlikte, faaliyet kârlılığına ulaşan bankalar, piyasa risklerinde çok daha bağımsız ve sağlıklı bir yapıya kavuşmuş olacaklardır. Hazine bonolarından beklenen kârlarda azalma yaşanabilir. Bununla yanında kredilerin payında artış söz konusu olabilir.

Faizler son iki yıldır (2004-2005) devam eden gerilemenin önümüzdeki süreçte de devam etmesi halinde bankaların reel kârlılığındaki artışın sürme ihtimali yüksek görülmektedir.

Enflasyonun düşmesiyle birlikte sağlanacak ekonomik istikrar ile hem banka kredileri donmuş karakterinden kurtulacak, hem de tahsili gecikmiş alacakların kaynak maliyetine yansıyan yükü azalmış olacaktır. Bu durumda banka-

25 İnan, a.g.m., s.15

26 Alper ve diğerleri, a.g.m., s. 179 - 180

27 Babuşçu ve diğerleri, a.g.m., s. 54

28 Alper ve diğerleri, a.g.m., s. 179- 180

29 Babuşçu ve diğerleri, a.g.m., s. 55, 56, 58, 60, 61

30 TUNAY, B. ve UZUNAY, M. Dezenflasyon Sürecinin Bankalara Etkisi ve Bu Etkilenmeyi Olumluya Çevirmek Amacıyla Bankalarca Alınması Gereken Tedbirler, Vefa Cemal Sezer Bankacılık Yarışması Ödül Kazanan Eserler, Akdemet Yayını, 2000, s. 84

31 İnan, Dezenflasyon Süreci....., a.g.m., s. 46

larında takipteki alacaklarını teminat yönünden güçlendirmesi, yani risklerin oluşmaması içinde gereken önlemleri alması gereklidir.

1.6. Sonuç

Dezenflasyonun ülke ekonomisinin istikrara kavuşmasının bir sebebi olduğu açıktır. Bu süreçte, mali piyasalar açısından yaşanacak olumsuzlukların asgariye indirilmesi ve sağlıklı bir mali yapı için faiz dışı gelirlerini artırmak ve müşteri portföyünü zenginleştirmeleri gerekmektedir. Yine bu süreçte, maliyetleri aşağı çekerek verimliliği artırmayı hedeflemek, bankalar arasın-

daki rekabet için önemli bir unsur olacaktır. Ölçüsüz, analizi ve değerlendirilmesi yapılmamış risklerin alınmaması da gerekmektedir. Sermayenin güçlendirilmesi, likit kalınması ve bu likiditenin de özsermaye ile finanse edilmesi doğru olacaktır. Fiyat istikrarının sağlanması, yüksek enflasyon nedeniyle bugüne kadar gündeme gelmeyen, “mortgage” sisteminin uygulamaya geçirilmesine ve konut yatırımlarının tekrar canlanmasına katkıda bulunabilecektir. Bu gelişme, mali piyasalara düşük enflasyon ortamına uygun ve yeni bir enstrüman kazandıracaktır.

KAYNAKÇA

ALPER, C. E., BERUMENT, H. ve MALATYALI, K.; “The Impact of a Disinflation Program on the Structure of the Turkish Banking Sector: Evidence from 1988-1999”, **Inflation and Disinflation In Turkey**, Ashgate Publishing, 2002

BABUŞÇU, Ş., KÖKSAL, O., ÜNSÜN, A., YAZICI, Z.; Dezenflasyon Sürecinin Bankalara Etkisi ve Bu Etkilenmeyi Olumluya Çevirmek Amacıyla Bankalarca Alınması Gereken Tedbirler, “Vefa Cemal Sezer Bankacılık Yarışması Ödül Kazanan Eserler”, **Akdemet Yayını**, 2000

BRALEY A. RICHARD, MYERS C. STEWART, MARCUS J. ALAN; İşletme Finansının Temelleri, Literatür Yayıncılık, Ekim 2001, İstanbul, s. 98

İNAN, EMRE, ALPAN; “Banka Etkinliğinin Ölçülmesi ve Düşük Enflasyon Sürecinde Bankacılıkta Etkinlik”

İNAN, EMRE, ALPAN; Dezenflasyon Süreci ve Düşük Enflasyon Ortamı: Türkiye’de Makroekonomi ve Bankacılık Üzerine Etkileri, **Bankacılık Dergisi**, sayı 50, 2004

İNAN, E. A.; “Dezenflasyon Programının Türk Bankacılık Sistemine Olası Etkileri”, **Bankacılar Dergisi**, 2000

KARACABEY, ARGUN; Düşen Enflasyon Ortamında Yaşamak, Ankara Sanayi Odası Yayını, Yayın No: 53, Mart 2004

KUMCU, ERCAN; “Düşük Enflasyonda Bankacılara Tavsiyeler”, Hürriyet Gazetesi, 21/01/2004

PARASIZ İLKER; Para Banka ve Finansal Piyasalar, Ezgi Kitabevi Yayınları, 7. Baskı, Ocak, 2000

TUNAY, B. ve UZUNAY, M.; Dezenflasyon Sürecinin Bankalara Etkisi ve Bu Etkilenmeyi Olumluya Çevirmek Amacıyla Bankalarca Alınması Gereken Tedbirler, Vefa Cemal Sezer Bankacılık Yarışması Ödül Kazanan Eserler, Akdemet Yayını, 2000

TÜRKOĞLU, FARUK.; Enflasyon Sonrası Hayat, <http://www.ekorehber.com> , 12.1.2004

VAN RİJKEGMEN, C.; “Enflasyonun Düşmesinden Türk Bankaları Zarar Görür mü?”, **İMKB Dergisi 1999/2**,

Bankacılar Dergisi, sayı 34, 2000

Wikipedi Özgür Ansiklopedi, tr.wikipedia.org/wiki